

in heilige
ter vernieu-
le werkelijk-
tegen elke
en folklo-
of onwil-
onale stroo-
het Vlaam-
in.
mans, tegen

mans, die het volk van de Antwerpsche kaden teekent, of de jongeren, die hun objecten zoeken in het rosse leven van de metropool, óók altijd weer en met kennelijke voorkeur. En als Timmermans zijn beelden kleurt met eigen effecten, doet hij niet anders, dan Elsschot of Roelants of Ziezens, die naar hun individualiteit de dingen zien en zeggen. Er is zeker een ander Vlaanderen dan dat van Timmermans en er zijn gansch andere Vlaamsche menschen dan die van Maurits Sabbe, maar dit Vlaanderen en deze menschen zijn er óók.

an-gekleurde
der eenvoud-
st-Vlaamsch,
ordeeld. En
geest uit te
eef van de
wordt als
ken opbloe-
bestempeld.
tikel in het
andaag", de
den, om zijn
gedoe te
ek een plaats
gen. En dat
onder bij de
een vernie-

Deze opmerkingen dienen ter inleiding op de bespreking van Timmermans' nieuwste boek, den schetsenbundel „Pijp en Toebak“.

Deze bundel is als „Het Keerseken in de Lan- teern“ een verzameling vertelsels van primitieve menschen en klein-stedsche bedoening Gommeer van 't Beukeleerken uit d'Apostelstraat en Jef Lovers, de schoenmaker die dingt naar het baantje van portier aan 't stadhuis, zijn dezelfde als Piet Lawijd en Sooike van der Musschen uit de vertel- lingen van 10 jaar geleden.

Dezelfde, dat wil zeggen, van dezelfde soort. En dat behoef volstrekt geen reden te zijn, om dit nieuwe boek ter zijde te leggen. Want, al is er in de ruim 10 jaren, die sinds „Het Keerseken“ verliepen, veel veranderd, er zijn in de Vlaamsche stadjes, waar Timmermans zijn stof vindt, stellig menschen over wier hoofd al die veranderingen in geestesstructuur en sociaal denken zijn voorbij- gedreven, zonder dat ze er iets van hebben onder- gaan. En als Timmermans van hen vertelt, nu, in 1934, is dat geen archaïsch gedoe of onwezen- lijke plaatjeskleurderij, maar kan dat evenzeer levende realiteit zijn als het beeld, dat de jong- ren geven van de menschen, die door de ver- anderde verhoudingen heftig zijn beroerd en in heel hun wezen anders zijn geworden.

Heel merkwaardig is het, dat Willem Kloos in zijn Nieuwe-Gids-artikel over dit boek juist op deze situatie den nadruk legt. Kloos, de man die onveranderlijk heeft vastgehouden aan zijn in- zichten omtrent de voorwaarden van kunstenaar- schap en nog, precies als in 1885, in dezelfde terminologie „de diepste Zijdheid“, „de psychi- sche Inwezenheid“, „de eigenste Zelfheid“ in de kunst geopenbaard wil zien, Kloos noemt „Pijp en Toebak“ een kunstwerk, dat „een allerleukste reeks van fijn- en toch sterk-gezene, van eenvoud- ige en toch zielssubtiel den lezer voor oogen ge- brachte korte verhalen“ brengt, dat Timmermans doet blijken „te wezen en gebleven te zijn een onzer beste moderne Nederlandsche auteurs“. En zijn motiveering is, dat Timmermans' „zien en voelen van alle dingen buiten hem spontaan ont- staat: het gaat bij hem voort als in een vloeïend bewegen en hij weet dat innerlijke zielsbeweg te zeggen op een wijze, die het tot allerprettigste woordmuziek maakt“. Het juiste beeld, dat hij van de waarneembare uiterlijke wereld heeft ont- vangen, valt bij hem naar binnen tot in zijn zuiver- voelenden geest, waaruit het dan later weer komt stijgen als onsterfelijke kunst (ik spatiëer).

Zoowel de stof als de wijze van bewerken wor- den in dit oordeel begrepen; en de waardeering voor beide, de qualificatie zelfs als onsterfelijke kunst, klinkt zeker verrassend uit den mond van een criticus, die zoo weinig waardeering voor het werk van anderen kent.

Tusschen het vonnis der minderwaardigheid en het epitheton der onsterfelijkheid ligt de waar- heid-in-het-midden van het normaal bevredigende.

Aan die waarheid-in-het-midden geloof ik dat we

een Goddelijke zijde loochent Shaw ten eenenmale, óók een opstanding was er niet.

Zoo huldigt Shaw óók over den Bijbel eigen op- vattingen. Hij ziet er slechts een menscheijk werk in, dat menscheijk beoordeeld mag worden en verklaard. Aan een Goddelijke factor der inspi- ratie geeft hij in zijn „Quintessence of Ibsenism“ dan óók een eigen uitleg. Inspiratie is er altijd, zegt hij. Ze hield met het sluiten van den codex niet op. Waar menschen zijn, is óók inspiratie, die dan als artistiek talent wordt opgevat. „De moderne Europeesche literatuur en muziek vor- men thans een Bijbel, die in waarde voor ons den ouden Hebreuwschen Bijbel ver overtreft“.

Op deze wijze geeft hij een eigen interpretatie aan Bijbelverhalen.

Men lette slechts op de scène in den hof van Eden in den aanvang van „Back to Methuselah“. Adam en Eva voelen maar heel weinig voor onsterfelijk- heid. Ze zijn geheel aan dit tijdelijke leven gebon- den. Hun interesseeren het meest de geheimen van dood en geboorte. En zoo verklaart Adam óók de stem in den hof. Nadat de slang gezegd heeft: „De stem in den hof is uw eigen stem“, antwoordt Adam: „Ja, en toch óók weer niet. Het is iets grooter dan ik. Ik ben er slechts een deel van“. Het is duidelijk, heel het Bijbelverhaal wordt tot een allegorie van de Life Force. Dit is Shaws op- vatting van den Bijbel.

Het kan dan óók niet verwonderen, dat de moraal, die uit zulk een godsdienst volgt, vol- komen autonoom is. Wat Shaw wil, is een „ori-

ons ten aanzien van „Pijp en Toebak“ 't best kun- nen houden.

De verschillende stukken, die hier worden samen- gebracht, zijn verhalen van het echte Timmer- mans-soort, noch minderwaardig, noch onsterfelijk, maar wel prettig om te lezen door hun humoris- tischen inslag en geestige stijleffecten, óók door het naïeve van de teekening en van de verhoudin- gen. „De Lange Steenen Pijp“, „Rond een plaats van portier“, „Gustaf uit „De Roode kat“ zijn er de voorbeelden van: ze doen een bekende wereld opnieuw kennen en er óók opnieuw vreugde aan beleven. En het schilderachtige, de plastiek en de compositie, dat dus wat Dr Sertorius kenmerk acht van Timmermans' kunstenaarschap, is hun aller karakteristiek.

Het romantische, dat eveneens een trek is van Timmermans' werk (men denke aan „Anne-Marie“, en aan „De pastoor uit den bloeyenden Wijn- gaerd“) wordt hier gevonden in het verhaal van „Mademoiselle de Chanterie“ en in „Het geheim der wilgen“; het naïeve (men herinnere zich „De zeer schoone uren van juffrouw Symphorosa, be- gijntjen“) in „De Oranjebloemkens“; het miraku- leuze (dat van de „Begijnhofspoken“ tot „O. L. Vrouw in de Doornkens“ Timmermans' geschriften doortrekt) in „De Heiligende Kraai“. De bewonde- ring voor den heilige, waarvan „De Harp van St. Franciscus“ en „Het Hovenierken Gods“ uiting waren, wordt hier aangetroffen in „De Dinsdag- sche Heilige“ en „De stralende mantel“; de spot met hen, die het ten aanzien van godsdienstplicht en eigenbelang op een accoordje willen gooien, in „De moedwillige verkenkop“.

Er is dus in dezen bundel duidelijke en directe verwantschap met al het vorige werk van Felix Timmermans en dit te constateeren is voldoende. Want het beteekent, dat wie behoort tot de mis- prijzers of de tegenstanders van de Timmermans- boeken óók dezen bundel maar ongelezen moet laten, en dat, wie van het genre houdt, óók hier weer lectuur van zijn gading zal vinden.

Diepte heeft de bundel niet en van eenigen gees- telijken achtergrond is geen sprake: behalve de uitingen van heiligen-vereering is er geen reli- gieuze gedachte in te bespeuren. Maar de schet- sen zijn óók niet meer dan stukjes volksleven, die, om het nog eens met een woord van Kloos te zeggen, „precies-realistisch“ dat leven weer- geven. Een „werk“ van Timmermans, een boek dat eenige phase van zijn ontwikkelingsgang spie- gelt, zooals „De Pastoor uit den bloeyenden Wijn- gaerd“ of „De Harp van Sint Franciscus“, is het dus niet. 't Is een verzameling „klein-goed“, (ge- deeltelijk overgedrukt uit periodieken) en als zoo- danig is het aardig en frisch genoeg, om er ken- nis van te nemen.

De illustraties zijn weer van den Auteur zelf, en evenals de verhalen „op bekoorlijke wijze geestig“.

C. T.

Tot mijn groote spijt ben ik deze week verplicht de gewone artikelenreeks in deze rubriek even te onderbreken.

Immers de heer A. Janse te Biggekerke zond een ingezonden stuk waarvoor hij opname vroeg. Dit stuk willen wij op grond van argumenten die ik straks wel hoop te noemen niet weigeren, óók al doet het me dan leed, dat ik daarvoor den gewonen gang der artikelen moet afbreken.

ginal morality“, een eigen, oorspronkelijke zede- lijkheid, niet ontleend aan vaste zedewelten, nog minder aan tradities. Slechts het eigen innerlijk is beslissend bij de vraag naar goed en kwaad. Hoofzaak is hem een persoonlijke daad, die, al druicht ze op zichzelf tegen iedere moraal in, haar kracht ontleent aan de eigen persoonlijk- heid. De daad van Mrs Warren (in: „Mrs Warrens Profession“), die zich aan ontucht overgaf, om op deze wijze haar levensbestaan te verzekeren, is daarom goed te keuren.

Men zou met Edward Shanks zijn opvattingen over moraal als volgt kunnen samenvatten: „Doe iets! Laat het zoo mogelijk iets goeds zijn, zoo niet, dan moet het maar iets slechts zijn. Maar doe het!“

Er is in al deze opvattingen zeker een samen- hang te herkennen. Wel in de eerste plaats valt de „Diesseitigheid“, die er uit spreekt, in het oog. De godsdienst komt op uit het leven, dat uit zich zelf verklaard wordt en in zichzelf zijn zin vindt. De godsdienst is feitelijk niets anders dan één der uitingvormen van dat leven, dat zich uit immanente factoren ontwikkelt en nimmer boven zichzelf uitsijgt. Een bepaald doel is er niet, het is een eindelooze kringloop, steeds om het zelfde middelpunt. „Aan het leven alleen is geen einde“ zegt Lilith aan het slot van „Back to Methu- selah“.

Maar, naast deze principiële bedenkingen, moet men toch óók zeggen, dat zijn uitwerking van de idee der levenskracht, der Life Force, van de ontwikke- ling der menschheid eenigszins oppervlakkig is. Niet

Het ingezonden stuk van den heer Janse luidt aldus:

Verkeerde probleemstelling.

In „De Reformatie“, 14e Jaarg. no. 22 stelt Professor Waterink in zijn artikel Christologie en Anthro- pologie opnieuw het probleem: Was het „Ik“ van Christus een Goddelijk „Ik“ of had Hij óók nog een menscheijk „Ik“?

Mag ik er even op wijzen, dat deze probleemstelling geheel vervalst, wanneer we van „Ik“ spreken, zoo- als de Heilige Schrift er van spreekt en zooals men in de practijk van het leven „Ik“ opvat. Ook in de be- lijdenis der kerk heeft men zich aan dat Schriftuur- lijke gewone spraakgebruik gehouden.

En het zou achteruitgang zijn, wanneer het door Pro- fessor Waterink opnieuw gestelde „Ikken-probleem“ naar voren kwam, zooals het meermalen in de kerkgeschiede- nis opkwam.

In de belijdenis der kerk is het niet uitgedrukt. De kerk belijdt, dat God en mensch in Christus „ongedeeld en ongescheiden, onvermengd en onveranderd“ waren. En dat deze twee in de eenigheid des Persoons Jezus Christus werkelijk tegenwoor- dig waren, toen de „Man van Nazareth“ in het schip lag te slapen en óók toen Hij opstond en den storm stilde.

Die Man, die daar vóór Petrus stond op het schip, toen het net zoo vol was, dat het scheurde — die Man was „in eenigheid des Persoons“ beide volkomen God en volkomen mensch.

Vandaar, dat Petrus — vol ontzag, dat God vlak bij hem was — uitriep: Heere, ga uit van mij, want ik ben een zondig mensch.

En reeds als kindje werd deze Persoon Jezus Christus aangebeden als God.

Maar in al deze gevallen wordt niet een Goddelijk „Ik“ in Jezus aangebeden, maar die Man zelf, die van Zijn geheele bestaan „Ik“ zegt.

Ook in 't gewone leven spreken we nooit van een Ik in ons — van iemand z'n „Ik“ — want met „Ik“ bedoelen we onszelf heelemaal. En wat bij ons behoort heet zelfs óók nog van „mij“. Wie mijn hand grijpt, die geeft „mij“ een handdruk.

En degene, die zichzelf ik noemt, wordt als concrete persoon aangesproken als „gij“. Niet een „gij“ in hem — maar hijzelf is die „ik“.

Ik ga in de bank zitten — dan is dat toch niet een „Ik“ in mij, dat gaat zitten?

En zooals practisch „ik“ de geheele persoon daar vóór ons is, en zooals in de Heilige Schrift persoon (= ziel) steeds weer zoo gebruikt wordt (Jozefs persoon kwam... in de ijzers) — zoo spreekt de Schrift óók over den Persoon van Jezus. Die „Ik“ van Zichzelve zeide.

En van die „Ik“ zegt Johannes in zijn eersten zend- brief, dat hij den eeuwigen Logos (God) heeft gezien met zijn oogen, getast met de handen bij de begroet- ings en gehoord met Zijn ooren — zóó is de belijdenis in overeenstemming met de Schrift: God én mensch in eenigheid des Persoons.

Dat is een mysterie. Maar daarom óók moeten we het laten staan en niet de valsche filosofische probleemstellingen hier in- schuiven en alsdan gaan vragen naar „het Ik“ van Jezus.

De uitweg, die men in de kerkgeschiedenis heeft ge- kozen, wanneer deze ikken-theorie tot antinomiën leidde, is dan steeds geweest, dat men „aannam“, dat Jezus een „onpersoonlijke menscheijke natuur“ had.

De Schrift zegt daar niets van.

't Is óók maar een uitweg — de meest nederige.

Maar wie het woordje „ik“ Schriftuurlijk en practisch leest, die heeft geen behoefte aan deze uitvlucht.

Hij heeft heel de speculatie over „het Ik“ van Jezus niet noodig, want als de Heere „ik“ zeide, dan bedoelde Hij Zichzelve geheel, zooals Hij daar stond, God en mensch in eenigheid des Persoons.

Zóó is Hij óók aangebeden.

Zóó is Hij gekruisigd.

Zóó is Hij opgestaan en opgevaren ten hemel.

En evenmin als we een „Ik“ IN onszelf zoeken (doch onszelf ik, mij — jij — hij noemen), evenmin is daar- van in de Schrift sprake.

Daarom klinkt het zeer oneerbiedig om over „het Ik“ van Jezus te spreken — vooral als men dan nog weet

slechts, dat hij voordurend bedacht is, er grap- pen mee uit te halen, en ten gevolge der evolutie komische situaties ten tooneele te voeren, óók blijft zijn opvatting van de ontwikkeling zelf uiterlijk. Het hoogere stadium van den mensch beteekent niet een hooger, maar uitsluitend een langer leven. Zijn menschen komen niet op hooger plan, al bevrijden ze zich van hun lichameijk bestaan.

Dit behoef óók niet te verwonderen, want veel van zijn opvattingen zijn aan anderen ontleend. De „Life Force“, het leven, dat door den wil be- staat en verkregen wordt, doet aan Schopenhauers „Welt als Wille“ denken, wiens voluntaristische ideeën in hoofdzaak door Shaw werden overge- nomen, terwijl zijn ontwikkeling tot den „Super- man“ zelfs in het woordgebruik aan Nietzsche herinnert. De gedachte van de „Creative Evolu- tion“ leende hij wel van Bergson.

Al onstond uit het totaal dezer meeningen een systeem, toch is het te sterk aan opvattingen uit een bepaalde denkrichting, te veel aan eigen tijd gebonden, om een godsdienst, die de eeuwen ver- duurt, te kunnen zijn. Den hoogmoedigen aanbide- der van het leven moet de verlossingsgedachte vreemd zijn.

W. N. VISSERMAN.

(Slot volgt.)

uit welke heidensche filosofie deze ikken-theorie afkomstig is.

Er zit natuurlijk nog heel wat meer filosofie en theologie aan vast — doch het moest onder ons — in overeenstemming met de belijdenis der kerk — toch in elk geval gewoonte zijn om niet over „het Ik van Jezus“ te speculeeren als het Ik van de menschen in onze omgeving nog niet gevonden en omschreven is.

A. JANSE.

Biggekerke, 6 Maart 1934.

Hoewel dit artikel onwelkom is als onderbreking van de reeks, is het welkom, omdat ik nu eens gelegenheid heb een paar dingen te zeggen, die, naar ik meen, wel eens gezegd moeten worden, maar waartoe niet altijd aanleiding bestaat om ze te zeggen.

Intusschen wil ik het artikel het liefst in zijn gewone volgorde bespreken, waarbij echter de geest waaruit het artikel geschreven is niet geheel onbehandeld kan blijven.

In de eerste plaats dan meen ik er met nadruk op te moeten wijzen, dat dit ingezonden stuk „Verkeerde Probleemstelling“, zelve al dadelijk met een geheel foutieve probleemstelling, en bovendien met een geheel foutieve bewering begint.

De heer Janse zegt dat ik „opnieuw“ stel het probleem: „Was het „Ik“ van Christus een Goddelijk „Ik“, of had hij ook nog een mensche-lijk „Ik“?“

Deze eerste zin is natuurlijk geheel fout. In de eerste plaats is het geen probleem.

In de tweede plaats stel ik het probleem niet. In de derde plaats stel ik het ook niet opnieuw.

Het is geen probleem. De Gereformeerde dogmatiek heeft eeuwen lang betoogd, dat het „Ik“ van Christus een goddelijk „Ik“ was, en dat Hij niet ook nog een mensche-lijk „Ik“ had.

Slechts wie ter wille van het poneeren of het pousseeren van een systeem graag enkele voor hem lastige punten der dogmatiek opzij schuift, kan er toe komen om te zeggen, dat hier een probleem wordt gesteld; slechts die kan doen of er hier een dogmatische vraag is en alsof niet reeds eeuwenlang het antwoord hier was gegeven.

Vandaar dat ik er ook niet aan gedacht heb hier een probleem te stellen.

Ieder die mijn artikel leest kan daarin vinden, dat ik uitgegaan ben van hetgeen de dogmatiek betoogt. Ten overvloed gaf ik bovendien nog een paar citaten van menschen die ten dezen volkomen deskundige zijn. Er was dus geen sprake van probleemstelling. Ik deed niet anders dan een beroep op een gegeven van de geloofsleer.

Dus stelde ik ook niet opnieuw een probleem. Geen enkel Gereformeerde dogmaticus van de laatste eeuw stelde het als probleem. Ik stelde het ook niet als probleem, dus stelde ik zeker niet opnieuw het probleem.

Nu houdt de heer Janse er een gemakkelijke bewijsvoering op na. Hij zegt: „Mag ik er even op wijzen, dat deze probleemstelling geheel vervalt, wanneer we van „ik“ spreken, zooals de Heilige Schrift ervan spreekt en zooals men in de praktijk van het leven „ik“ opvat.“

Ten bewijze van zijn stelling beroept de heer Janse zich op twee zoogenaamde feiten.

Maar jammer genoeg voor hem zijn beide „feiten“ niet waar. Het is wel heel gemakkelijk om te beweren dat de Schrift en de levenspraktijk van „ik“ slechts spreken in één zin en dan den zin, dien de heer Janse graag wil; het is ook wel aardig om het zoo te poneeren ter handhaving van de filosofie van den heer Janse, maar het is een petitio principii; men redeneert zoogenaamd op grond van feiten, welke feiten men echter eerst verwrongen heeft naar zijn eigen filosofische opvattingen voor welke ze als bewijs moeten dienen.

Vandaar dat het nooit „achteruitgang“ kan zijn deze door den heer Janse genoemde feiten te ontkennen. Trouwens, ik zou willen vragen: „hoe dan achteruitgang“? Wie is verder van het door den heer Janse verworpen standpunt? Toch zeker niet iemand die begint met bepaalde uitspraken der Gereformeerde dogmatiek te verwerpen en die een bepaalde constructie geeft omtrent de terminologie der Schrift en omtrent de terminologie van het dagelijksche leven welke met de feiten in strijd is!

Dat het woord „ik“ in het dagelijksche leven óók anders gebruikt wordt als de heer Janse meent, daarover waren we juist aan het praten in het vorige artikel en wij hopen die verhandeling nog voort te zetten. De heer J. zal ten dezen dus geduld moeten oefenen.

Het betoog van den heer Janse over de voorbeelden uit den Bijbel is eenzijdig en met de feiten in strijd. Want op zich zelve moge het in zeker opzicht waar zijn wat hij schrijft, maar het is niet de volle waarheid. We hopen dat te bewijzen in het vervolg van dit antwoord.

Eerst echter iets over het artikel van den heer Janse in het algemeen.

De heer Janse bezit wel een zeer groote vrijmoedigheid in het sullen met de dogmatiek en met de historie van de Christelijke kerk. „Men heeft,“ zoo zegt hij, „een uitweg gekozen in de kerk-geschiedenis.“

„De „ikken“-theorie leidde tot antinomien.“ „Dan was de uitweg die men „aannam“ dat Jezus een onpersoonlijke mensche-lijke natuur had.“ „De Schrift zegt daar niets van,“ zegt de heer Janse.

Wel, daar gaan we allemaal met onze Gereformeerde dogmatiek!

Dat komt omdat we niet schriftuurlijk zijn.

De heer Janse gaat verder: „Het omschreven dogma is een uitvlucht.“

„Het is een speculatie over het „ik“ van Jezus.“ En als de klap op de vuurpijl wordt megedoeld „dat het zeer oneerbiedig is, om over het „ik“ van Jezus te spreken.“

„VOORAL, als men dan nog weet, uit welke heidensche filosofie deze „ikken“-theorie afkomstig is.“

Ziezoo, daar kan de Gereformeerde dogmatiek het mee doen!

Daar kan Dr H. H. Kuypers het mee doen, die er onlangs nog over schreef in de „Heraut“. Oneerbiedig! Heidensch!

Daar gaat de dogmatiek van Bavinck op dit punt: heidensche filosofie.

Daar gaat de dogmatiek van Dr A. Kuypers?!

Vermoedelijk wisten die stumpers ook niet dat het heidensche filosofie was wat ze schreven; het waren slechts dogmatiek-speculanten, die niet wisten wat ze deden; en ze waren oneerbiedig!

Ik weet wel dat ik scherp ben. Maar ik weet dat de geest die er spreekt uit het stuk van den heer Janse er een is, die zulk een scherphed verdient.

In naam van eerbied voor Jezus wordt hier op schijn-gronden een dogmatisch negativisme gehuldigd, dat slechts verbazen kan. (De uitdrukking „dogmatisch negativisme“ is niet van mij; ik hoorde die pas van een jong geleerde, maar neem die gaarne over.)

In ieder geval zou wat meer eerbied voor de historie, voor de leiding van Gods Geest in Zijn kerk bij de opvatting van den heer Janse wel gewenscht zijn.

En daarbij, ik wenschte zoo dat de heer Janse nu eens ophield met zijn rijke gaven te besteden door zijn best te doen feiten weg te redeneeren. Daarover een volgend maal verder.

J. W.

¹⁾ Dr Kuypers toch sprak o.a. in zijn „Dogmatiek“ zijn meening uit. Er staat in zijn „Dictaten Dogmatiek“ een gedeelte over, dat tot het letterlijk gedichte behoort. Daar noemt Dr Kuypers het punt waar het hier over gaat „een verdere ontwikkeling van het Christologisch dogma“. Nadat Dr Kuypers de Lutherische dwaling besproken heeft zegt hij letterlijk:

„Hiertegen nu heeft met name de Gereformeerde Kerk zich met hand en tand verzet, en bij dit verzet het Christologisch dogma verder ontwikkeld door de belijdenis van de onpersoonlijke mensche-lijke natuur, die door den Zoon van God werd aangenomen, tot volle evidentie te doen komen en evenzo aan de mensche-lijke natuur op alle punten der lijn haar eindig karakter te waarborgen.“ (Locus De Christo, Pars II, Cap. 3, paragraaf 7.)

Even verder, in het toelichtend gedeelte, zegt Dr Kuypers dat de Gereformeerde Kerk optrad met twee gewichtige formules, waarvan de eerste luidt: „Humana natura non habet substratum personae“, d.w.z. „de mensche-lijke natuur (van Christus) heeft geen persoensubstraat.“ Uitvoerig gaat Dr Kuypers dan handelen over het „ik“ van Jezus.

Deze volgens Dr Kuypers gewichtige ontwikkeling van het dogma en deze specifiek Gereformeerde belijdenis is volgens den heer Janse heidendom.

We leven toch wel in een wonderlijken tijd!

ZENDING EN EVANGELISATIE.

De taak der Zending in Engelsch-Indië.

II.

Zal de vraag kunnen beantwoord, welke taak de Zending nu in Indië heeft, dan letten wij in de tweede plaats op hetgeen Prof. Ihmels noemt „eine ausgesprochene Renaissance des Hinduismus“.

Elke nationale beweging toch sluit zich aan de geestelijke erfenis van het eigen volk aan, en streeft dan ook het allermeeest naar een herleving, naar een opleving der vaderlijke religie. Dit wordt ook heden in Indië gezien.

En hier dreigt het gevaar van vermenging van Christendom en heidendom. Vooral in Engelsch-Indië is dit gevaar niet denkbeeldig. Verschillende hervormers zoeken het geloof der vaders zelf te beleven en bij het volk te verlevendigen door het overnemen van Christelijke gedachten en gewoonten. Gelijk het Hindoeïsme de oorspronkelijke Indische volksreligie in zich opnam, zonder ze te overwinnen en weg te bannen, zoo is het ook in staat vele Christelijke elementen te aanvaarden en met zich te verbinden, zonder daarom waarlijk Christelijk te worden.

Hier moet de Zending op haar hoede zijn! Want zoowel de geaardheid van den Indiër als de nood, waarin het Hindoeïsme komt te verkeeren, drijft naar den kant van de vermenging; en zou het daartoe komen, dan is het Christendom in Indië een verloren zaak.

In deze beweging is nu in de laatste jaren een nieuw element gekomen, dat zich niet zoozeer richt tegen het Christendom als wel tegen het Mohammedanisme. Wij bedoelen het streven naar het verkrijgen van de macht in het openbare leven. De Hindoe leert weer trotsch te zijn op de erfenis der vaders. Dit streven vindt dan ook groote weerklank onder het volk; men wil weer Hindoe zijn; en het Hindoeïsme moet overal den boventoon voeren.

Neen, het is er verre vandaan, dat het Hindoeïsme op sterven ligt, en de Zending alleen maar den oogst behoeft binnen te halen! In de groote dorpen en de steden op het land beheerschen de Indische zeden en de Hindoesche vroomheid nog geheel de bevolking. Deze vroomheid is wel vormendienst, maar de hervormers verstaan de kunst hen door den oproep tot vernieuwing van het Hindoeïsme tot verinniging van den godsdienst op te wekken; in elk geval ondervinden zij van alle zijden steun, vooral van de Brahmanen. Zelf wordt menigmaal een toon gehoord, welke de vrees kan doen ontstaan, dat de Zending ernstige hinderpalen zal ontmoeten, als Indië inderdaad eens geheel vrij mocht worden. Sprak Gandhi, de schijnbaar verdraagzame Gandhi, een paar jaar geleden niet woorden, die in dit opzicht reden tot ongerustheid gaven?

Er is nog een derde zaak, die de aandacht verdient, voordat wij tot ons eigenlijk onderwerp komen: Prof. Ihmels wijst namelijk op den groei van het dusgenaamde secularisme. Indië is althans godsdienstig, maar hoe langer hoe meer breidt zich de god-loosheid uit onder alle lagen en standen van het volk. Er worden verenigingen opgericht met het uitgesproken doel den tempeldienst belachelijk te maken en de gebreken der priesters aan den kaak te stellen. Zoo tracht men den godsdienstigen zin van het volk te ondermijnen.

Moskou biedt daarbij zijn duivelsche hulp. Vooraanstaande Indiërs zijn een tijdlang „ter training“ in Rusland geweest, en zijn er nu op uit de leer van het Bolsjewisme in hun vaderland te verbreiden. Dat deze mannen zooveel ingang vinden schrijft Prof. Ihmels toe o.a. aan het Anglo-Indische schoolsysteem, dat een zeer groot academisch proletariaat heeft gekweekt. Zelfs is het zoover gekomen, dat door dit streven een plat materialisme een wezenlijke trek in het beeld van het tegenwoordige Indië is geworden. „Terwijl de Zending in Indië arbeidt, en het Hindoeïsme worstelt om zijn vernieuwing, schijnen deze kringen een in den grond a-religieuze houding te hebben aangenomen.“

Nog een vierde punt ware hierbij te voegen. Prof. Ihmels noemt het niet, maar het artikel van Rev. Edwards, in het begin genoemd, geeft ons aanleiding het te memoreeren, om den tegenwoordigen toestand der Zending in Indië te beter te doen uitkomen. Wij bedoelen den strijd ten behoeve van de kastenloozen, van de meer dan 60 miljoen uitgestootenen, van de paria's der Indische maatschappij. Gelijk men weet, heeft Gandhi een hongerstaking gehad, om voor den ongelukkigen het recht te verkrijgen van het betreden der Hindoesche tempels.

Deze beweging heeft reeds groote resultaten gehad. Het is waar, dat zij meer bedoelt het Hindoeïsme te versterken, maar tevens geeft zij toch een knak aan het kastenstelsel zelf. Daarom wordt het streven tot verheffing dezer miljoenen ellendigen ook door de Zending begunstigd, en in elk geval met bijzondere belangstelling gadegeslagen.

En nu is de vraag: wat is de taak der Zending in deze zoo geheel gewijzigde omstandigheden? Moet zij haar koers veranderen?

J. D. W.

PERSCHOUWING

Dr C. G. Berkouwer over het begin van het pluriformiteitsdebat.

Dr C. G. Berkouwer mengt zich, terwijl ik nog midden in mijn poging tot bespreking van Prof. Hepps almanak-artikel zit, even in de discussie. Natuurlijk ga ik niet in op wat Dr Berkouwer in het algemeen zegt; dat is trouwens ook geen reden toe, omdat het grootendele om de in geding gebrachte kwesties heen gaat. Maar voorzoover het artikel van Dr Berkouwer de hier besproken kwestie wél raakt, geef ik hem gaarne antwoord.

We lezen dan:

Het is te verstaan, dat velen zich bezighouden met de thans opnieuw gerezen vragen. Maar er is een gevaar, dat we overijld tot een conclusie komen, die zich dan bij ons vastzet, zonder dat we de quare-

waarover h...
waarvoor v...
eenzelvigen...
kerkelijk q...
Ik laat t...
(de ten sl...
tisme, dat...
Laten we d...
vangen mo...

Het spijt m...

lichting niet...

a. de pluri...

woord, hier...

aanvaarden,

die kan ook...

van God is...

gezegd; ma...

afgehandeld,

zoo God wil,

formiteit, zo...

gingswerk v...

paalde werk;

dan wat Pro...

verstaan dan...

b. de pluri...

door de unie...

LUKT TOCH

eens weer, v...

aanvaard dat

Ik vind dat

de bergrede,

goed, dat de

iedere hoord...

kan, na een

sleide eischer

Maar ik we...

dien man vol...

doet, als hij

DOEN KAN“

Berkouwer v...

de kerk een

„De Heraut“

laat hooren o

wat de kerk

moet, ooft m

lukt-of-niet-lu

dien zoeken.

kerk. Hem n...

de Christelijk

ik weet het h...

steeds weer r

dogmatiek er

lijke, geref...

Dat U dan

er zit toch

veel) moot

doet natuurl

—afgedacht

alle moois. N

de pluriform

mooi is.